

pomoč, če bi bil dom ogrožen. Ne bo se dala begati od onih, ki bi radi vzbudili v njej nemir in strah, ker bo v njej živelna slika požrtvovalnosti in hrabrosti naših mater, ki niso v najtežjih časih izgubljale poguma.

Uradniški materialni položaj

Vse uradniško-stanovske organizacije so izročile predsedniku kraljevske vlade zaradi izboljšanja plač sledečo predstavko:

Gospodu
predsedniku kraljevske vlade
Beograd.

Gospod predsednik!

Gmotni položaj državnih uslužbencev, upokojenecv vseh strok in položajev, kakor tudi delavcev, postaja iz dneva v dan brezupnejši. Že pred zadnjim znižanjem dohodkov v letu 1935. so bili njihovi prejemki daleč izpod minimuma za obstanek ter so uslužbenci in delavci pričakovali zboljšanje, a ne znižanje svojih že tedaj nezadostnih dohodkov.

Reguliranje osebnih dokladov v letu 1937. je bilo nezadostno. Dohodki poročenih državnih uslužbencev niso po tem reguliranju dosegli višine pred zadnjo redukcijo v 1935. letu, čeprav je draginja v tem času zelo narasla. Rodbinska doklada za ženo ni vrnjena. Poročene državne uradnice in upokojenici niso dobili ničesar. Prve niti danes ne prejema nikakih osebnih dokladov, a upokojenici prejema znižane doklade po uredbi iz 1935. leta. Za to razliko ne najdejo državni uslužbenci in upokojenici nikakega povoda, a še teže bi se našel tak povod, ki bi bil upravičen iz socialnih razlogov.

Cena vsem življenjskim potrebščinam in stanovanjem naraščajo ter so danes za 25 do 30 %, a ponekod tudi za 50 % višje nego leta 1935. Zaradi tega zelo težko izhajajo tudi uslužbenci samci v najvišjih položajih, a oni v nižjih, še prav posebno pa poročeni z rodino se borijo z bedo in odtrgovanjem od ust in zaradi tega zapadajo čimdalje bolj v dolgov. V rodbinah uslužbencev vlada danes beda in pomanjkanje. Temu sledi tudi nezadostna prehrana in slabo oblačenje otrok, ki morajo bivati v slabih in nezakurjenih stanovanjih, kar vse uničuje zdravje. Državni uslužbenci so zaradi tega stalnega odrekanja izčrpani in v velikih skrbih za eksistenco svoje družine in zato ne morejo opravljati svoje posle z ono vdanostjo in ljubeznijo, kakor bi to bilo potrebno in v interesu službe.

Državni uslužbenci, na katerih delu počiva vsa administracija in vse redno delo v državi sploh, pričakujejo izboljšanja svojega

Naše matere pa vedo, da je bil prvi korak za uresničenje njihovih upravičenih težav storjen z našo osvoboditvijo in da bodo le v lastni svobodni državi dosegle izpolnitev svojih stremeljenj po izboljšanju.

K. L.

položaja posebno sedaj, ko se je po službenih izjavah gospodarsko stanje države izredno izboljšalo in na osnovi trditve, da so državni dohodki zelo prekoračili pozicije, predvidene v državnem proračunu. Posebno pričakujemo izboljšanje iz razloga, ker je pred kratkim kraljevska vlada pokazala potrebno razumevanje za slabo materialno stanje ene stroke državnih uslužbencev (oficirjev) in jim dala posebne doklade.

Neobhodno je potrebno, da se vsem uslužbencem in upokojenecv nudi možnost skromne eksistence. Z ozirom na današnje cene bi se moglo temu ustreci, ako se:

1. takoj vrnejo vsi uslužbenški dohodki, določeni v uradniškem zakonom z dne 31. marca 1931., in z zakonom o državnem prometnem osebju z dne 1. julija 1931.

2. V zvezi z današnjim stanjem draginje na tržišču prosimo, da se sprejme uredba o maksimiranju in kontroliranju cen življenjskih potrebščinam in stanovanjem in se z uredbi onemogoči zvišanje tržnih cen zaradi zvišanja dohodkov.

3. Potrebno je, da se ukrene vse potrebno za razdolžitve državnih uslužbencev in upokojenecv, katerih dolgovi znašajo več sto milijonov dinarjev in ki so bili narejeni zaradi znižanja uslužbenških plač od 1931. leta do danes.

Gospod predsednik!

Znana je resnica, da je od solidnega gmotnega stališča odvisna tudi volja, ki jo uslužbenci vlagajo v svoje delo in s tem tudi kvaliteta tega dela.

Sedanje odredbe o plačah ogrožajo obstanek zakonov, so istočasno onemogočile sklepanje novih zakonov, s čimer se občutno ruši temelj družine kot osnovne družabne celice. Z onemogočanjem zakonov in rojstev otrok v stanu državnega uslužbenca pada intelektualna raven naroda.

V pričakovanju, da bo kraljevska vlada temu eminentno nacionalnemu vprašanju posvetila polno pažnjo in ga povoljno rešila, Vas, spoštovani g. predsednik, prosimo, da sprejmete izraze našega spoštovanja.

Ta spomenica, ki jo je podpisalo 21 organizacij državnih uslužbencev in upokojenecv, je bila izročena gospodu predsedniku vlade 28. marca 1939.

S složnim delom za uresničenje naših želja

V »Narodni prosveti« od 20. aprila je priobčen članek Siniše Mihajloviča, ki ga zaradi pomembne njegove vsebine priobčujemo v celoti.

Ko smo polni navdušenja in mladostnega idealizma z diplomom v žepu krenili v življenje, smo mislili, da je svet naš. Obzorja so nam izgledala širša, veličanstvenjša, življenje lepo in rožnato in vsi ljudje brezmejno, brezmejno dobri. Osvobodili smo se končno sivih šolskih prostorov, disciplinskih pravil in postali polnopravni državljani.

Sli smo tako v življenje z ideali, ambicijami, z raznovrstnimi prepričanji, toda v glavnem brez izkušenj, a s tisto malo znanja nismo vedeli kaj hočemo.

V šoli se je poučevala pedagogika, filozofija, knjizevnost, toda vse brez zveze s stvarnostjo. Pri pouku uporabne pedagogike se je vedno predpostavljalo, da imamo pred seboj čiste in site otroke in svetle učilnice z bogatimi učnimi pripomočki. Bili smo pripravljani za življenje v mejah srednješolskih učbenikov in teorij. Toda na terenu, kjer smo si šele z muko in trudom pridobivali izkušnje, smo se zgrozili. Prišli smo v taka šolska poslopja, ki izgledajo vse kaj drugega, samo ne šole. Tu v teh tesnih prostorih je sedaj treba delati in živeti. Tu je treba delati za narodno prosveto, pripravljati državni prosvetljeni in sposobne državljane. V takih krajih bo treba biti dolgo sam, ko s planinskih vrhov živijo hladni vetrovi in vdirajo v sobo skozi razmajana okna. Toda tudi pod najtežjimi življenjskimi pogoji ni mladi narodni učitelj izgubil svoje vere in optimizma, nego je poln samozatajevanja prišel za delo v najtesnejšem kontaktu z delavnim kmetским ljudstvom, ki je in ostane vir in tok vsega družabnega življenja, in začel ustvarjati ono, za kar je poklican. Večkrat so se razbijali ideali v borbi z načelniki, občinarji, vaškimi politikmi, protekcionisti. Z birokratizirani šolski nadzorniki niso hoteli, ali niso mogli razumeti mlado napredno učitelstvo, niso bili zaščitniki pozabljene učitelja, nego so spretno z disciplinskiimi predpisi in s §§ pretili onim učiteljem, ki so mislili drugače nego tradicionalno, konservativno in »oficiozno« mišljenje.

Z mizerno plačo v zapuščenih vaseh brez dobre komunikacijske zveze s sreskim mestom, brez vsake zveze in oddaljeni od večjih kulturnih centrov so učitelji v mnogih primerih bedno prebili svoja mlada leta. Umirali so ideali, popuščal je žar ustvarjanja in polagoma se je razvijal »vaški učitelj«. Učitelj je občutil, da so ga pozabili oni, ki bi jim morala biti briga za materialni položaj narodnih učiteljev program.

Vse upravičene zahteve za izboljšanje našega gmotnega položaja so bile brezupen klic, preko katerega se je brezobzirno prešlo, in zaradi »konsolidiranja« državnih financ so se tudi bedne plače narodnih učiteljev zniževale

do mere, da smo prišli do prepričanja, ne da se nam plače izboljšajo, nego da se nam ne morejo zaradi nobenega »višjega« državnega razloga še nadalje zniževati.

Sveto pismo pravi, da je Jezus nasitil s 5 hlebi in 2 ribama 5000 ljudi. Narodni učitelj, pripravnik ni mogel z 900 din živeti tako, kakor je nekoč sanjal v siromašnih dijaških časih. Ni mogel niti dostojno jesti, pa je vendar to najvažnejše, ker najprej je treba biti sit, potem se šele da filozofirati; ni si mogel nabavljati dobre knjige za svojo strokovno in splošno izobrazbo, a poleg tega je treba odtrgati tudi kaj dinar za siromašne starše ali brate in sestre. A ker se z 900 din to vse ne more narediti, zato hodijo narodni učitelji preskromno obklečeni, da ne bi zamenarili svoje misijonarsko delo narodnega prosvetitelja. Tako smo postali objekt zasmehljivih pripomb, postali smo »učiteljski«. Toda to ni izraz pomilovanja, nego je zasmehovanje, morda celo porogljiv izraz visoke pisarniške gošpode. Toda mi nečemo biti »učiteljski« v slabem pomenu te besede. Mi hočemo, ker to smo, ostati narodni učitelji. Nam je dovolj platonških komplimentov, nam je dovolj jalovega poudarjanja značaja učiteljskega stanu.

Hočemo, da se že enkrat realizirajo naše želje, ki so tako moško in pogumno iznešene po predstavnikih našega udruženja. Toda da pride do naših vitalnih problemov, moramo biti kompaktni in solidarni v vseh akcijah. Zastopniki »Novega učiteljskega pokreta« so to menda pozabili, ter izgleda da so imeli edino nalogo rušiti centralno upravo, ki se je tako pogumno in tako brezkompromisno postavila na branik učiteljskih interesov, ustvarjajoč tako motnje v naših vrstah, ki so jih drugi dobro izkoristili. Obtoževali so centralno upravo, da ni dovolj jugoslovska, neodgovorna so celo trdili, da je anacionalna, morda zato, ker je posvečala svojo skrb socialnim problemom, ali ker je na zagrebški skupščini poudaril predsednik g. Dimnik, da samo iskren Hrvat, iskren Srb in iskren Slovenec more biti iskren Jugoslovan. Centralna uprava se je borila za uresničenje želja celokupnega učiteljskega in za tako svoje stališče je dobila sijajno satisfakcijo na zagrebški redni in izredni skupščini, še posebej od mladega učiteljskega iz »učiteljske galerije«. Od motnje, ki jo je maloštevilna opozicija vnašala v učiteljske vrste, smo imeli samo škodo. Ali bo to morda opomin onim, ki se v borbi proti zastopnikom učiteljskega stanu okoriščajo in dobivajo položaje? Dvanajsta ura je.

Strnimo svoje vrste vsi brez razlike in moralno podpirajmo one, ki so imeli voljo in pogum, da se borijo za stalnost učiteljskega na službenem mestu, za učiteljsko svobodo, za ukinitve celibata, za izenačenje plač poročenim učiteljem, ki so v organizacijo vnesli duha svobode, duha demokracije in duha parlamentarizma. Podpirajmo organizacijo tudi

materialno. Dobro se zavedamo, da se nikakoli ideali ne morejo uresničiti brez materialnih žrtev. Jasno nam je, kakšnega pomena je današnji tisk, ki je regulator mišljenja in najučinkovitejše propagandno sredstvo. Naš učiteljski tisk mora biti izraz naše intelektualne, moralne in materialne moči, izraz naše kolektivne volje. Razen našega strokovnega in stanovskega informativnega tiska bi lahko imeli tudi časopis za umetnost, znanost in socialna vpra-

šanja. Toda to bi mogli izvršiti šele tedaj, ko ne bi bilo niti enega tovariša in ne ene tovarišice, ki ne bi bil naročnik izdaj našega udruženja.

Prav zato, ker materialno največ trpijo, podpirajo mladi napredni učitelji na vsej črti v zahtevah svojih pravic glavno upravo in opismeničeno gledajo v bodočnost, ki je njena, poleg vseh težav, ki jo mučijo, in apelirajo na složno delo.

Učiteljske plače pred pol stoletja

Pol stoletja mineva od važnega za našo organizacijo zgodovinskega dogodka, ko so osnovali slovenski učitelji »Zavezo« svojih učiteljskih društev.

Zanimivo bi bilo ogledati si to dobo pobljže ter predvsem ugotoviti, v kakšnih razmerah je tedaj živelo naše učiteljsko. Oglejmo si predvsem učiteljski gmotni položaj, ki kaže dokaj zanimivosti tedanjega časa.

V letu 1888. je imelo kranjsko učiteljsvo štiri vrste učiteljskih plač, in sicer so dobivali učitelji po 400, 450, 500 in 600 gld. Te plače so pa bile za tedanjo dobo vsekar premajhne in zato se je učiteljsvo tedaj borilo za zvišanje plač.

Tudi v drugih avstrijskih deželah je šla učiteljska borba za zvišanje službenih prejemkov. Zanimivo pa je pri tej borbi opazovati, da je v svojih zahtevah imelo veliko več uspeha nemško učiteljsvo, kot pa slovansko. V avstrijskih deželah so bile najnižje učiteljske plače po 400 gld. kakor na Kranjskem še na Češkem, v Galiciji, na Goriškem, v Bukovini še celo 240 gld. Tako v slovanskih deželah. V nemških deželah, to je na Nižje-Avstrijskem, Gorenje-Avstrijskem ter na Štajerskem, kjer so bili Nemci gospodarji šole, so pa bile najnižje učiteljske plače 500 gld ter so dosegle 700 gld, dočim so v slovanskih deželah dosegle večinoma višino do 600 gld.

Gotovo je, da so na večje ali manjše šolske dajatve vplivale tudi gospodarske prilike raznih dežel. Brez dvoma pa je, da so se Nemci tudi nekaj glede važnosti šolstva naučili v letu 1866., dočim so nemški avstrijski narodi tudi v tem oziru ostali nekoliko bolj brezbržni.

Kranjski deželni zbor je 27. septembra leta 1888. obravnaval prošnje učiteljev kranjskega, postojnskega in litijskega okraja, v katerih prosi učiteljsvo za povišanje prejemkov. Zanimiv je govor poslanca Šukljeta, ki pravi med drugim: »Relativno so naši učitelji še precej dotirani, absolutno pa je njih plača prenizka. Kaj zahtevamo danes vse od učitelja? — Da bi se 12 let šolal, da napreduje, se izobrazuje; mi mu tudi ne moremo braniti, da se ženi; hočemo od njega, da dostojno nastopa, kot se spodobi stanu, in zakon mu damo v roke ter zahtevamo v pravnih, da ga poznajo, zakon z dne 24. maja 1869. leta, ki v § 55. trdi: »Najmanjši (minimalni) prejemki, izpod katerih ne sme nobena šolska občina na niže iti, naj bodo odmerjeni tako, da učitelji in podučitelji ne bodo primorani truditi se s postranskimi deli, lahko vso svojo moč na svoj poklic obračajo, in da je učiteljem še tudi mogoče, svojo rodbino živeti primerno okoliščinam dotičnega kraja.« In sedaj vprašam, kako je učitelj v stanu vse to storiti, ako ima na leto 400 gld. in nič več, posebno učitelji, ki so starejši, imajo rodbino in niti naravnega stanovanja nimajo. To je na vsak način tak položaj, da bomo morali gledati, kako bi razmere učiteljev popoboljšali.«

Tako vidimo iz govora poslanca Šukljeta, da je priznaval potrebo povišanja učiteljskih plač. Povišanje se pa vseeno ni izvedlo, ker je bil deželni zbor mnenja, da za učiteljske plače ni mogoče najti proračunskega kritja. V tem oziru je tudi prav zanimiv govor poslanca dr. J. Vošnjaka, ki trdi med drugim: »Deželni zbor je torej vedno skrbel za povišanje učiteljskih plač in storil, kolikor se je moglo storiti. Kako je to vplivalo na deželne finance, kažejo nekatere številke, katere posnemam iz računov prejšnjih let.« Poslanec

dr. Vošnjak je pri tem številčno dokazal, kako je naraščal proračun za učiteljske plače od leta do leta. Tako navaja, da je izdala dežela Kranjska za učitelje 1880. leta 178.575 gld. Leta 1889. pa je ta postavka znašala s prispevkom za pokojninski sklad že 273.150 gld to se pravi, da je bilo odmerjeno 19 % deželne doklade na vse davke za učiteljske plače, kar tudi za tedanje čase ni bilo tako zelo veliko.

Vendar pa dr. Vošnjak izvaja dalje: »Vzlic vsem tem številkam pa jaz sam priznam, da bo treba enkrat — in mislim v najkrajšem času — kaj storiti za učiteljsvo, kajti potrebe naraščajo za vsako rodbino, posebno pri omikanih, leto za letom. Še celo na kmetih čutimo, da tako zvane kulturne potrebe naraščajo, kaj hočemo reči o možu, ki ne more živeti prosto kot v kmetški hiši, temveč se mora bolje oblačiti pa tudi za boljso vzgovo svojih otrok skrbeti, kolikor mogoče. Največji troški itak ne zadevajo izdatkov za hrano, ki je sedaj cenejša ali vsaj ni dražja nego je bila pred 10 leti, kajti znano je, da so vsi pridelki, katere imajo kmetje napredaj, cenejši od nekdaj. Iz razloga, da bi šlo le za kruh in za hrano, ne bi bilo treba povišati plač, za druge potrebe naraščajo, in ravno na to se mora ozirati pri vsakem stanu posebno pri omikanem, h kateremu spada tudi učiteljsvo. Z oziroma na to, da s 400 do 500 gld. na leto ne more učiteljska rodbina shajati, mislim, da bo moral deželni zbor kaj storiti. Da bi pa v tej seziji kaj sklenili, tega si finančni odsek ne upa nasvetovati. Treba bo natančnih študij, dogovora z deželnim šolskim svetom. Razen tega se vriva drug pomislek, namreč zavoljo doneska, katerega smo do sedaj imeli iz naklade na zganje. Jako se je bati, da ta donesek več ne bo tako obilen kot je bil do sedaj; torej bomo zopet primorani, ako ne bomo mogli deficita pokriti iz te naklade, povišati deželne naklade. Treba pa je pomisliti, da teh ne moremo tako zvišati, kot bi bilo treba v dosegajo učiteljskih plač.«

Po teh izvajanjih predlaga poslanec dr. Vošnjak, da se prošnje učiteljev izroče deželnemu odboru z naročilom, da v prihodnji seziji pripravlo oziroma nasvetuje tako uredbi učiteljskih plač, katero prenašajo deželne finance.

Tako vidimo, da so pred pol stoletja prošnje učiteljske za zvišanje prejemkov bile od deželne zbora kranjskega odbite z motivacijo, da ni proračunske možnosti.

Govor poslanca dr. Vošnjaka je pa navzlic temu dokaj značilen ter kaže, da se je del naše vodilne inteligence že pred pol stoletja prav dobro zavedal važnosti šolstva ter tega, da je treba ustvariti učitelja celega človeka, upoštevajoč predvsem vse njegove kulturne potrebe. Dr. Vošnjak prav dobro poudarja, ko pravi, da se je treba ozirati tudi na tako zvane kulturne potrebe učitelja. Ni dovolj, da damo učitelju samo toliko, da se lahko nasiiti, treba mu je dati tudi priliko, da lahko vrši v svoji sredini tudi uspešno kulturno poslanstvo. To se pravi, da stanu primerno stanuje, se oblači in tudi stanu primerno nastopa, kot to zahtevamo od izobražencea.

Tako je pred pol stoletja v naših vodilnih možih bil ustvarjen pravičen nazor v učitelju, le žal, da se ta nazor ni izvaljal tudi v praktičnem življenju, kar žal, pogrešamo še tudi dandanes. J.lo.

Splošne vesti

INTERVENCIJE JUU ZA NAPREDOVANJA

Iz pisarne centralne uprave JUU poročajo:

V zadevi napredovanj se ne more intervirirati za posamezne primere, ker dosega število prosilcev več tisoč. Teško je intervirirati za enega brez škode za drugega, še teže pa ugotoviti, kdo ima boljše pogoje. Po obljubi g. prosvetnega ministra pridejo na vrsto najprej oni, ki dalje čakajo in imajo izpolnjene zakonske pogoje, ker po proračunu ni možnosti za napredovanje vseh, ki imajo na to pravico.

Po vsem tem lahko vsak član ugotovi, ali so izgledi, da pride na vrsto v krajšem času ali ne.

Upravni odbor JUU je na svoji zadnji seji, 3. in 4. aprila t. l., sklenil, da iz gornjih razlogov intervirira za napredovanje na sledeči način in samo v sledečih primerih:

Za skupine (napredovanja) ni treba vlagati niti zaščitnih pol niti prošenj na udruženja, ker se za posameznike ne more intervirirati, razen v teh primerih:

1. Ako se prošnja brez upravičenih razlogov zadržuje pri srezu ali pri banki upravi, intervirirajo sreska učiteljska društva, odn. sekcije, a pri ministrstvu prosvete centrala.

2. Za one, ki so izpolnili vse pogoje za V. skupino in dovršili polna službena leta, toda navesti je treba točne podatke (oceno, službena leta in starost) in koliko časa čakajo.

3. Za vse konkretne primere, ko se dokaže, da so mlajši prehiteli one, ki so si pri-

dobili pravico mnogo prej in dalje časa čakajo na skupino; navesti je točne primere.

4. Načelno se bo interviriralo za vse one, ki po pridobljenih pogojih čakajo na IX. odn. X. skupino (vrtnarice); navesti je, koliko časa čakajo.

To se objavlja v vednost članstvu JUU, da postopa v smislu tega sklepa.

Milinko Lazič, tajnik. Iv. Dimnik, pred. JUU.

KOMISIJA ZA NOVE UČNE NAČRTE

Z odlokom IV., br. 4013 z dne 18. aprila 1939. je ministrstvo prosvete v Beogradu odločilo, da se sestane meseca maja v oddelku za pouk komisija, ki bo izdelala stalni učni načrt za višje ljudske šole na osnovi § 44. šolskega zakona. Pooblastilo sega tudi na načrt za osnovno šolo, ki se naj preuredi čimbolj v smislu omenjenega načrta. Iz razpisa je torej razvidno, da bo temelj razpravi tvoril sedanji šolski zakon, ne da bi se komisija spuščala v predloge za kakršno koli noveliziranje.

V komisijo sta iz Slovenije imenovana prof. Gustav Šilih iz državnega učiteljskega in Mariboru ter tov. Ernest Vranc iz Studencev pri Mariboru, ki je — kakor znano — avtor dveh projektov učnih načrtov, ki sta natisnjena v Beogradu v cirilici in bosta nedvomno pri razpravah prišla v poštev.

Oba člana komisije sta točno poučena o stališču ljudskošolskega učiteljskega v Sloveniji. Zelim, da se v načrtih za šolsko delo očuva naša samobitnost, upoštevajo se najkrajve razmere in potrebe, prav tako pa tudi napredek pedagogike in didaktike, najbolj